

Lorena DOMOCOȘ

ȘCHEIUL ÎN POEZIA LUI ȘTEFAN BACIU

Dincolo de Poarta Ecaterinei începe Șcheiul, vechi și pitoresc cartier al Brașovului. Venind din cetatea medievală a Brașovului, cetate săsească, cu ziduri întărite cu turnuri și creneluri dințate, la dreapta monumentalei porți – astăzi numită Poarta Șchei – se afla o încântătoare grădină unde trăia paznicul Porții, cel care supraveghea trecerea din Cetate în Șchei, după căderea nopții, și din Șchei în Cetate, în zori. Prin anii 1600, paznic al Porții era un Meschendorfer, pe care îl pomenim deoarece

urmașul său, Harald Meschendorfer, a ilustrat, peste secole, poezii ale lui Ștefan Baciu: „*Când am scris poeziile care, mai târziu, au intrat în placheta Palmierii de pe Dealul Melcilor, ilustrată de graficianul brașovean de mare talent, Harald Meschendorfer, i-am dat, epistolar, ideea de-a face o serie de ilustrații cu teme brașovene cunoscute, însoțite de câte un palmier. În chipul acesta am vrut să aduc împreună Brașovul și insula Oahu, unde trăiesc de peste un sfert de secol. Meschendorfer a desemnat Biserica Neagră, Tâmpa, Turnul Alb, Turnul Negru, ba chiar și stema orașului, vegheate de câte un palmier*”¹. Pentru Ștefan Baciu, palmierul de pe Dealul Melcilor este chiar Brașovul.

Venind din Șchei, înainte de Poarta Ecaterinei, urcă în pantă lină spre Tâmpa strada dr. Gh. Baiulescu (cu vechiul nume Lunca Plăieșului în amintirile poetului) unde, la numărul 9, se află „Casa Galbenă”, una din cele dintâi construite pe alee și care la început nu a avut număr, fiind identificată cu acest nume. Aici a fost locuința familiei Baciu, spațiu în care s-a inaugurat² în acest an, în cadrul Muzeului Memorial „Casa Mureșenilor”, Casa „Ștefan Baciu”.

În „Casa Galbenă” – atât de dragă sufletului său – și-a petrecut Ștefan Baciu o parte din tinerețea sa liceală și mai apoi vacanțele studențești sau concediile de după mutarea definitivă la București (unde și-a început adevărata carieră de ziarist, continuând să fie și poet). După 1946, când a părăsit țara pentru totdeauna, amintirea „Casei Galbene”, pe care nu a mai revăzut-o niciodată, l-a urmărit pe toate meridianele pe unde a umblat.

Ștefan Baciu nu a fost șcheian (trocar – cum li se mai spune celor din acest cartier) dar, ca elev al Liceului „Andrei Șaguna”, a avut mulți colegi și profesori șcheieni. Prin toți aceștia, precum și datorită dragostei lui pentru tot ce reprezintă această parte a orașului, a cunoscut specificul de aici: limbaj, port, obiceiuri, locuri, istoric, arhitectură, totul atât de deosebit și original comparativ cu restul Brașovului.

Un număr important din ciclurile sale de poezii au ca subiect cunoștințele lui despre Șchei – locuri sau oameni – și de asemenea scrierile sale în proză se referă de multe ori la amintirile șcheiene (*Praful de pe tobă*, 1995).

Ca orice șagunist, toamna participa la „comandă”, obiceiul liceenilor de a merge încolonați, în frunte cu fanfara, străbătând Șcheiul, în Poiană, conduși de „Prefect” și de Fuchsmaior³, în frunte cu

¹ Ștefan Baciu, *Un brașovean în arhipieleagul Sandwich-Hawaii*, București, Ed. Eminescu, 1994, p.V.

² Inaugurarea a avut loc pe data de 24 iunie 2006.

³ Funcție școlară șagunistă.

profesorii, pentru a serba începutul anului școlar și a bea bere din tradiționalul butoi donat de Fuchșmaior și pentru a boteza pe noii „Fuchși”, adică pe proaspeții promovați în cursul superior:

Îl văd pe Don`Director la „Comandă”
cu Fuchșmaiorii și Prefectul la butoi
mă văd pe mine cu Negreanu-n bandă
cu Nan și Kubica în haine noi.⁴

În poezia din care am citat strofa de mai sus sunt pomeniți și profesorii liceului originari din Șchei, „trocari”, ca „moș” Lupan, Vasile Neguț – profesorul de latină, caracterizat ca „scandând cu glas de anahoret”, Daniel Ganea, Nicoară, Nicolae Oancea – profesorul de muzică ce intona solemnele acorduri ale lui „Gaudeamus Igitur”, numit de trocari „Gaudeamus Sigismund”.

În ceea ce privește străzile și locurile Șcheiului, cu o memorie surprinzătoare, poetul le înșiră în *Text trocar sau cu bicicleta în amintire*:

Valea Oului. Podul lui Grid.
Strada Prundului. Strada Nisipului de Sus
Și de Jos.
După Iniști. Groaveri.
Ciocrac. Lunca Plăieșului.
Strada Rochus. După Graft.
Țâpul lui Meșotă.
Șirul Țintașilor.
Strada Ecaterinei.
Cacova de Sus.
și de Jos.
Între Chetrii.

Multe dintre aceste denumiri au fost schimbate odată cu venirea comunismului, la unele revenindu-se după 1990, dar locuitorii cu vechi rădăcini șcheiene au folosit și folosesc și azi vechile denumiri. Bine ar fi să se revină la aceste pitorești și caracteristice denumiri vechi, căci Ștefan Baciu a știut să le păstreze și să le evoce, chiar plecat de peste 50 de ani de pe aceste meleaguri.

La fel de des apar în poeziile sale nume ale locuitorilor din Șchei, nume ce le găsim doar în această zonă. Multe au dispărut, dar multe mai există și astăzi, purtate cu mândrie de urmași. Sfetea, spre exemplu, este numele șoferului de pe primul autobuz care lega Prundul de Bartolomeu și care nu i-a luat banii pe bilet lui Ștefan Baciu pentru prima sa călătorie. Numele acestuia i-a revenit în minte poetului oriunde s-a aflat: Rio de Janeiro, Mexico, Guatemala, Honolulu. În toate călătoriile sale cu autobuze de toate mărimile și culorile, Sfetea i-a fost „naș”.

În poeziile: *Ritm trocar*, *Crăciun Șcheian via Honolulu*, *Apel*, *Elegie Șcheiană*, apar nume de șcheieni ca: Bideț, Verdeăț, Chicomban, Mazăre, Gămulea, Curcă, Stinghe, Pitiș, Bizdidean, Țenghea, Baboie etc. Pentru a arăta felul cum înțelege cu atâta har poetul să încadreze aceste nume în versurile sale, cităm o strofă din *Crăciun Șcheian, via Honolulu*:

Vin în pâlci cu-o stea de-argint
între Chetrii spre Petcuț
c-un străvechi, etern colind
Popidan, Chiroi, Neguț.

⁴ Ștefan Baciu, *Radiografia cuvântului dor*, Brașov, Ed. Aldus, 1998, p. 169 – poezia *Un șagunist în arhipieleagul Sandwich (II)*.

În ceea ce privește limbajul, un argou local este de asemenea cunoscut de Ștefan Baci, publicat în celebrul *Ichiu – Gogola sau Numai pentru brașoveni*⁵ și dedicat fostului profesor de la Liceul „Andrei Șaguna”, Candid Mușlea.

Nici obiceiurile șcheiene nu sunt uitate, ca de pildă: Iordanul, Comanda, Colindul și mai ales Junii, spectacol de neuitat pentru cei ce au norocul să-i fie părtași:

Azi e Joi și mâne-i Vineri
o să vie Junii Tineri
Coborând din călindar.⁶

Prezentarea Șcheiului, așa cum o face Ștefan Baci, este plină de savoare, culoare – vie și chiar sonoră –, o adevărată peliculă cinematografică atrăgătoare fie pentru cei ce cunosc Șcheiul sau îi aparțin, fie pentru cei care află pentru prima oară de existența lui.

Chiar și când poeziile sunt despre Brașov, poetul nu uită să pomenească acest cartier scump amintirii sale:

umbrele din strada Sforii
vor porni în sus spre Șchei.⁷

Poezia lui Ștefan Baci stă sub semnul memoriei și este puternic marcată de aceasta. Ștefan Baci „... și-a purtat exilul așa cum își poartă soldații rănile căpătate pe câmpul de luptă: străduindu-se să nu le facă vizibile, dezvăluindu-le tocmai prin excesivul efort de decență” (Constantin Eretescu).

Radiografia cuvântului dor se intitulează una din poeziile sale și acest titlu a fost atât de inspirat ales de Ioana Mărgineanu, sora poetului, atunci când a alcătuit antologia poetică îngrijită și prefațată de ea, la aniversarea a 80 de ani de la nașterea lui Ștefan Baci.

Am găsit de cuviință să scriu aceste rânduri nu numai ca făcând parte dintre cei ce lucrează în cadrul Casei „Ștefan Baci”, ci și datorită faptului că sunt căsătorită cu un șcheian cu părinți, buni și străbuni șcheieni din cele mai îndepărtate timpuri, reușind astfel să înțeleg și să cunosc Șcheiul Brașovului.

Schei District in Ștefan Baci's Poetry

Abstract

As a teenager, Ștefan Baci lived in the „Yellow House”, situated in Dr. Gh. Baiulescu Street, near the Schei Gate (which once provided the access from Schei into the old Saxon Fortress and vice-versa).

The poet was not born in Schei but, as a pupil at the „Andrei Șaguna” Highschool, had lots of teachers and schoolmates from that district; he spent a lot of time in that neighbourhood and so he became accustomed to the tradition and domestic life of the area as well as to the architecture.

In his poetry but in his prose too, one can come across those memories from Schei which followed him everywhere he went; for example: the custom of „comanda”, which used to be a highschool's tradition of celebrating its teachers, the streets, other customs, the citizens and the language of Schei.

The description of the district is lively, full of flavour and colour.

⁵ Apărut la Honolulu, Ed. Mele, 1983.

⁶ Ștefan Baci, *Radiografia cuvântului dor*, Brașov, Ed. Aldus, 1998, p. 166 – poezia *Ritm trocar*.

⁷ *Ibidem*, p. 224, poezia *Peisaj de iarnă la Brașov*.